

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Statistická analýza vývoje a metod sledování nezaměstnanosti ve vybraném regionu s ohledem na strukturu nezaměstnaných

TEZE

Autor: Jana Fuchsová

Vedoucí diplomové práce: Doc. Ing. Libuše Svatošová, CSc.

ČZU, PEF

2003

Teze

Cílem práce je popsat metodiku měření nezaměstnanosti v České republice, analyzovat současný stav nezaměstnanosti ve zvoleném regionu – Jihočeském kraji a porovnat jej s výsledky za celou Českou republiku. Dále pak vystihnout celkový trend nezaměstnanosti v České republice a ve zvoleném regionu, analyzovat časové řady vybraných ukazatelů a stanovit předpovědi jak pro region, tak pro celou republiku.

Rostoucí nezaměstnanost je velkým problémem v mnoha státech a ani u nás není tento problém zdaleka vyřešen. Nezaměstnanost je jedním z klíčových indikátorů výkonnosti ekonomiky a její vysoká míra je signálem, že je ekonomika málo výkonná a nezabezpečuje dostatek pracovních příležitostí pro společnost. Z makroekonomického hlediska je nezaměstnanost jedním z hlavních zkoumaných ukazatelů vývoje ekonomiky.

V úvodní části práce je popsána nezaměstnanost jako pojem, druhy nezaměstnanosti, politika zaměstnanosti, příčiny a důsledky nezaměstnanosti a možnosti jejího řešení.

Dále jsou v práci zpracovány způsoby měření nezaměstnanosti a instituce, které se tímto problémem zabývají. Jsou zde uvedeny konkrétní výsledky nezaměstnanosti zjištěné příslušnými metodami. Existují v podstatě dva způsoby zjišťování počtu nezaměstnaných v ČR. Nezaměstnanost sledují jednak úřady práce pod vedením Ministerstva práce a sociálních věcí a Český statistický úřad pomocí "Výběrového šetření pracovních sil".

Ze statistického šetření poskytnutého ČSÚ jsou patrné určité specifické rysy pro zvolený region. Práce analyzuje výsledky za 4.čtvrtletí 2002. Jihočeský kraj tvoří zhruba 6,1% obyvatel z celkového počtu obyvatel v ČR. V Jihočeském kraji je 49,1% mužů a 50,9% žen. V ČR je podobný poměr. Ženy tvoří 51,3% a muži 48,7%.

Obecně je Jihočeský kraj oblast, kde převyšuje nižší vzdělání, než vykazuje celorepublikový průměr.

Pouze v zemědělství vykazuje Jihočeský kraj o něco větší zaměstnanost než ČR, což je dáno geografickými podmínkami a celkovým zaměřením tohoto kraje. V Jihočeském kraji pracuje v zemědělství 8,9% oproti 4,8% v celé republice.

Z výsledků dále vyplývá menší počet mladých zaměstnaných lidí v Jihočeském kraji způsobený neatraktivností pracovních příležitostí a celkovým, spíše venkovským zaměřením kraje.

Z přehledu zaměstnání podle klasifikace OKEČ byly zjištěny výraznější rozdíly v kategorii Ostatní služby-veřejné, sociální a osobní, kde je zaměstnanost v Jihočeském kraji výrazně (více než o třetinu) nižší než v České republice celkově. Tato kategorie je charakteristická zejména pro velká města.

Velmi nízká zaměstnanost je v Jihočeském kraji v kategorii Dobývání nerostných surovin, a to pouze 0,2%, což je nejméně ze všech krajů České republiky. Naopak nejvyšší zaměstnanost ze 14 krajů ČR vykazuje Jihočeský kraj v kategorii Lesní hospodářství, rybolov a chov ryb, a to 2,1%.

Nejvýraznější odchylka od celorepublikového průměru je v Jihočeském kraji v kategorii členové produkčních družstev, a to 1,6% proti 0,7% republikového průměru. Naznačuje to vyšší zaměstnanost v sektoru zemědělství, který je s touto formou podnikání v České republice nejvíce spojen.

V České republice dosáhla míra nezaměstnanosti podle výsledků VŠPS ze 4. čtvrtletí 2002 7,3% a v Jihočeském kraji 4,3%. Jihočeský kraj je tedy oblast s nižší mírou nezaměstnanosti.

Nezaměstnanost mladých lidí je obecný problém. V ČR tato skupina představuje 25% a v Jihočeském kraji dokonce 35% všech nezaměstnaných. Vyšší procento nezaměstnaných v této věkové skupině je dáno neatraktivností pracovních míst pro mladé lidi v tomto kraji. Pro věkové skupiny 45-54 let a 35-44 let platí naopak nižší nezaměstnanost pro Jihočeský kraj. Nižší nezaměstnanost v těchto kategoriích je zapříčiněna tím, že zde nedocházelo k masovému propouštění, které je naopak typické pro průmyslové regiony s několika velkými zaměstnavateli, kteří tak koncentrují většinu pracovní síly - např. Ústecký a Moravskoslezský kraj.

V práci jsou dále analyzovány i výsledky nezaměstnanosti zjišťované MPSV pro jednotlivé úřady práce v tomto kraji.

K vlastnímu zpracování analýzy vybraných časových řad byl použit program StatSoft STATISTICA [Softwarový systém na analýzu dat], verze 6., v menší míře byl použit také Microsoft Excel, verze XP. Z analyzovaných řad měr nezaměstnanosti ČR a Jihočeského kraje lze vyznívat dlouhodobě nižší míru nezaměstnanosti v Jihočeském kraji než je celonárodní průměr.

Vývoj řady nezaměstnanosti ČR a Jihočeského kraje probíhal ve sledovaném období podobně. Mírný pokles až stagnace v období 1993 – 1996 byl následován výrazným růstem nezaměstnanosti v období od roku 1997 do poloviny roku 1999. V tomto období došlo také u obou řad k největšímu mezičtvrtletnímu nárůstu míry

nezaměstnanosti. U celorepublikové řady to bylo ve 3. čtvrtletí roku 1998, kdy míra nezaměstnanosti stoupla z 5,9% na 6,8%, tedy o 0,9 procentního bodu, což představuje 15% mezičtvrtletní nárůst. V Jihočeském kraji došlo k rekordnímu mezičtvrtletnímu nárůstu rovněž ve třetím čtvrtletí 1998, a to ještě výrazněji – o 1,4 procentního bodu ze 4,1% na 5,5%, tedy o 34%. Od poloviny roku 1999 následovalo opět období mírného růstu až stagnace, které trvalo do roku 2001. V roce 2002 dochází k mírnému poklesu nezaměstnanosti.

Podle modelu exponenciálního vyrovnání by nezaměstnanost v ČR měla stagnovat. Ve 4. čtvrtletí tohoto roku by míra nezaměstnanosti měřená metodikou VŠPS ČSÚ měla dosahovat od 7,28 do 7,49% a nezaměstnanost v Jihočeském kraji by měla mírně klesnout na 3,75 až 4,53% ve stejném období.

Stejnou metodikou byla následně v práci analyzována i měsíční míra registrované nezaměstnanosti podle výsledků MPSV. I u této řady docházelo k prudkému růstu od konce roku 1996 do začátku roku 2000. K vůbec největšímu meziměsíčnímu přírůstku míry registrované nezaměstnanosti došlo na přelomu prosince 1998 a ledna 1999. Míra nezaměstnanosti stoupla o 0,6 procentního bodu, což činilo relativní přírůstek vyjádřený koeficientem přírůstku 8 %. Nejvyšší relativní přírůstek, a to o 14% vyjádřeno koeficientem přírůstku, byl však zaznamenán již na přelomu prosince 1996 a ledna 1997, kdy míra nezaměstnanosti meziměsíčně stoupla o 0,5 procentního bodu z 3,5 na 4%.

Na rozdíl od časových řad měř nezaměstnanosti zjišťovaných z VŠPS, které od roku 2000 vykazují mírný pokles se sezónními výkyvy, řada registrované nezaměstnanosti kromě sezónních výkyvů ve stejném období v podstatě stagnuje, či mírně roste. Sezóna výrazně zvyšuje míru nezaměstnanosti v lednu a v únoru, mírně pak v červenci, v srpnu a pak na konci roku v prosinci a v březnu. Naopak největší sezónní snížení míry nezaměstnanosti lze sledovat v jarních měsících.

Z předpovědi modelu lze očekávat, že míra nezaměstnanosti bude v roce 2003 stagnovat, výkyvy budou pouze sezónní. Míra registrované nezaměstnanosti by měla v prosinci roku 2003 dosáhnout 9,83%, což proti prosinci roku 2002 představuje nárůst o 0,26 procentního bodu, tedy o 2,7% vyjádřeno koeficientem přírůstku.

Závěrem celé práce je zhodnocení hlavních problémů nezaměstnanosti v ČR, kterými jsou v poslední době především rostoucí nezaměstnanost mladých a dále rostoucí dlouhodobá nezaměstnanost, která trvá déle než jeden rok a postihuje více jak pětinu uchazečů o zaměstnání.